

„Americká angličtina není žádný pořádný jazyk. Američané to neradi slyší, ale je to pravda.“

Učitelka angličtiny pro AČR

Když jsem poprvé slyšel podobný názor, pustil jsem ho z hlavy, jako pokřikování britského důstojníka [1], který se doposud nesmířil s faktem, že Anglie prohrála válku o nezávislost Ameriky a který neváhal zasadit tento laciný úder. Připadalo mi, jako bych se ocitl tvář v tvář příslušníku společenství, které zastává názor, že země je placatá, nebo duchovnímu z 18. století, pro něhož bylo životně důležité, zda andělé mluvili řecky či latinsky.

Když se ale během posledních osmi let podobné názory stále objevovaly od učitelů majících jinak dobré úmysly, uvědomil jsem si, že určité pokroky vědy a civilizace, které jsem bral jako samozřejmost, se dosud nerozšířily do všech částí světa. Zvláště tento druh sentimentu (viz výrok nahoře) je pronikavější, než bych si pomyslel, a proto jsem se rozhodl se této záležitosti věnovat.

Tato záležitost je pro Českou armádu relevantní, protože tisíce vojenských profesionálů se musí naučit anglicky. Jsou-li ale od počátku nuceni pochybovat o správnosti angličtiny, kterou se učí, nebo mít pocit, že národnost učitele je rozhodující faktor jeho kvalifikace, pak jim to může způsobit mnoho zbytečného znepokojení.

Kombinace tlaku na získání vysokého stupně jazykové dovednosti v relativně krátké době a vyhlídky čekající neúspěšného studenta dodávají k jeho úsilí, které by za jiných okolností mohlo být i příjemné, prvek stísněnosti. Doufám, že se mi podaří prokázat, že neexistuje žádné ospravedlnění proto, aby se student cítil ještě víc „vystresován“ přesvědčením, že se učí podřadnému druhu jazyka.

Jsou rozdíly mezi britskou a americkou angličtinou skutečně zásadní?

Jak tomu bylo i v případě výroku v záhlaví této strany, poznámky snižující americké jazykové zvyklosti jsou pronášeny nazdařbůh jen jako holá fakta, ponechána bez jakékoli obhajoby důkazy, fakty nebo důvody. A jak tomu bylo znovu i v případě výroku nahoře, tyto poznámky jsou ustavičně předkládány nikoli k podrobnému zkoumání kolegů akademiků, ale třídě vnímavých studentů. Tento prostoduchý názor je neobhajitelný a jakýkoli pokus jej obhájit, by pouze odhalil limitované myšlenkové pochody jeho nositele. A studenti jsou snadnými oběťmi, nechťejí nic víc, než věřit, a to věřit svému učiteli.

Tato víra má v realu zásadní význam, jako tendence mnoha rodilých mluvčích věřit, že jejich jazyk je nadřazený a dokonce považovat kohokoli, kdo nemluví jejich jazykem, za někoho, kdo ani mluvit neumí. Jazyk je sám o sobě svědkem tohoto faktu. Řecké slovo „bárbaros“ označuje původně někoho, kdo není schopen mluvit. Podobným příkladem ze slovanských jazyků je české slovo Němec, označující příslušníka germánského národa a současně někoho, kdo je němý. Přes-

tože má tato víra v lidech hluboké kořeny, je těžké si představit, že by ji nějaká myslící osoba brala vážně a pronášela ji. Těžká představa, nicméně výrok nahoře není o nic méně absurdní.

Na výroku je především nepřijatelná poznámka o „pořádném jazyce“, ale možná by bylo dobré se zmínit i o slově „jazyk“ jako takovém. Jestli někdo pochybuje, že Angličané, Američané, Kanaďané (s výjimkou těch, kteří mluví francouzsky), Australané ap. mluví tím samým jazykem, pak oni sami si to nemyslí.

Důkazem toho je to, že lidé v těchto zemích si vzájemně přispívají do svých novin a časopisů, vzájemně sledují svoje filmy a televizní programy, užívají internet a volně cestují po jednotlivých státech bez toho, aby prováděli jakékoliv změny v jazyce. Jednotlivá nakladatelství mají svoje filialky, jak v N. Y., tak v Londýně a otiskují ten samý text jako na druhé straně oceánu.

Pro tyto potřeby existuje něco, co se nazývá „standardní angličtina“. Je to nejvyšší styl jazyka v Británii nazývaný „královskou angličtinou“, v USA zase „jazykem New York Times“ (nikoli „prezidentskou angličtinou“). Srovnáme-li tyto dvě formy, najdeme pouze malé rozdíly v používání odlišných slov (často ve specifických oblastech jako motorová vozidla, druhy dopravy ap.), rozdíly v používání časů a slovesných forem. Při čtení jednoho obsáhlého článku z britských novin předchozí den jsem našel pouze jediný rozdíl od americké angličtiny, a to v hláskování slova centrum (BrE – centre, AmE – center). Tyto ortografické rozdíly *de facto* nevytvářejí rozdíly v jazyce, protože psaní a mluvené slovo jsou dva kompletně rozdílné systémy. Psaní je používáno k vyjádření mluveného slova.

Několik rozdílů coby příklad

Anglická vojenská terminologie ukazuje zrovna tak málo odlišností. Velmi podrobné zkoumání 214stránkového Slovníku vojenské terminologie poskytlo pouze hrstku rozdílů mezi americkým a britským použitím (názvy administrativních celků, jména jednotek a odlišný pravopis nejsou zahrnuty), nejčastější rozdíly jsou tyto:

Americká verze	Britská verze	Vysvětlivky
airplane	aeroplane	
asphalt	tarmak	
(back)pack	rucksack	
cot	camp bed	
c.o.	conchie	conscientious objector
foxhole	firetrench	
gas(oline)	petrol	
gear	kit	
recon	recce	reconnaissance
reserves	reserve	
truck	lorry	
veteran	ex-serviceman	

Jak je vidět, pouze pět z uvedených slov –recon/recce, c.o./conchie, foxhole/firetrench, reserves/reserve a veteran/ex-serviceman jsou výhradně vojenské termíny. První dvě slova

jsou navíc spíše konverzační než formální angličtinou. Pečlivý tvůrce lexikonů bezpochyby nalezne i další příklady do tohoto seznamu, ale i přesto zůstane docela krátký. Pokusy ho prodloužit by vyústily v rostoucí převahu slangu.

Co se týče **gramatických odlišností**, tak by bylo možná poučné připomenout dobře známý rozdíl v používání předpřítomného času. Studenti často udávají, že jim bylo řečeno, že Američané neuvádějí předpřítomný čas, ale pouze čas minulý. To je absolutně chybné. Pro situace zahrnující události v nespecifikovaném čase v minulosti (např. žil jsem v mnoha městech) stejně jako pro události ve specifikovaném čase (např. věta: znám ho již tři roky), je použití předpřítomného času shodné jak v britské (BrE – British English), tak i americké angličtině (AmE – American English).

Pouze v jednom případě se někdy americká angličtina liší od britské (i když Američané používají obě formy) a oba případy jsou shodně logické z hlediska pravidel jazyka. Učebnice uvádějí, že minulý čas prostý popisuje události, které byly v minulosti ukončeny, a že čas předpřítomný se používá pro události, které začaly v minulosti s následky přetrvávajícími do současnosti.

Když Brit řekne „I have found my car keys!“, pak logicky vyjadřuje, že klíče od auta má nyní s sebou. Pokud Američan řekne „I found my car keys!“, myslí tím, že klíče již našel a dále je nehledá. (Obě verze postihují hlavní význam věty, a „dokonce“ ve vzájemné komunikaci mezi Američanem a Britem není obsah sdělení naprosto srozumitelný.)

Jestliže rozdíly ve standardní angličtině jsou relativně malé, pak mnohem větší můžeme objevit v hovorové angličtině mezi různými lingvistickými komunitami jednotlivých států. Tyto komunity mohou být definovány regionálně, etnicky, sociálně nebo generačně. Navzdory těsné fyzické blízkosti příslušníků těchto skupin, jejich jazyková rozdílnost je větší než u uživatelů standardní angličtiny, přestože jsou odděleni oceánem. Například angličtina dvou doktorů, z nich jeden je Brit a druhý Američan, bude pravděpodobně méně rozdílná než angličtina doktora a jeho pacienta z dělnické třídy, i když žijí ve stejné čtvrti, a téměř jistě podobnější než angličtina dvou dělníků z různých částí světa.

Standardní angličtina je standardem mezi národy

Mnohem problematičtější ve výroku v úvodu je slovo pořádný. Já osobně jsem nikdy neviděl žádnou moderní studii, která by jazyky dělila na „pořádné“ a na „nepořádné“, a ani neznám nikoho, kdo by tak činil. Protože nemáme žádné vysvětlení od autorky výroku, jsme nuceni se sami pokusit stanovit, co je tím myšleno.

Websterův encyklopedický slovník uvádí čtyři mírně odlišné významy slova pořádný (proper), které se mohou vyskytovat: 1. přesný, správný; 2. velmi dobrý, výborný; 3. kultivovaný; 4. vhodný, ten pravý, příhodný. První a čtvrtý význam referují o přesnosti, druhý o kvalitě a třetí o registru, v našem případě jazyka.

My už víme, že v případě standardní angličtiny považované za „nejvyšší styl“, si jsou britská a americká angličtina velmi blízké a platí to i o kanadské a australské ap. V diskuzi o přesnosti a kvalitě jazyku bude možná nezbytné čtenáři připomenout to, co otec moderní lingvistiky Ferdinand de Saussure nazývá nejzákladnějším principem lingvistiky – arbitrárnost jazykového znaku. Napsal:

„...takto idea slova *sestra* není shledem hlásek, který jí slouží jako označující, spjata žádným vnitřním vztahem. Že by ji stejně dobře mohl zastupovat libovolný jiný sled, dokazují rozdíly mezi jazyky i samotná existence různých jazyků. O principu arbitrárnosti znaků nikdo

nepochybuje, často je však snazší určitou pravdu objevit, než ji přidělit místo, které jí patří. Tento princip dominuje v celé lingvistice a má nedozírné následky. ”

Jeden z těchto následků, o kterých Saussure píše je, že žádný lingvistický znak nemá *a priori* nárok na platnost, jediný arbiter v této věci je konsensus lingvistické komunity. To znamená, že ani britské slovo *bloke*, ani americké slovo *guy*, shodně znamenající neformální označení pro muže (chlap, chlapík), není lepší ani horší než to druhé. První výraz byl přijat lingvistickou komunitou 60 miliónů lidí mluvících britskou angličtinou, zatímco druhé slovo 280 milióny lidí vyjadřujících se americkou angličtinou.

Protože je lingvistický znak libovolný, z toho dále plyne, že stejný výraz může znamenat i něco mírně rozdílného. Jednoduše řečeno, to stejné slovo může znamenat něco mírně odlišného v rámci dvou jazykových komunit. Vezměme si např. slovo *lad*, které je v americké angličtině poněkud zastaralým synonymem pro chlapce, zatímco v britské angličtině to samé slovo není zastaralé vůbec a má i druhý význam přibližně ekvivalentní výrazům *bloke* nebo *guy*, které popisují někoho poněkud staršího. De Saussure tímto potvrzuje, že „všichni reprodukuji – i když ne jistě přesně, ale jen přibližně, tytéž znaky sjednocené s týmiž pojmy“. Znovu podotýkám, že tyto rozdíly jsou mnohem častější v hovorových a nestandardních variantách jazyka, zatímco standardní angličtina je standardem mezi národy.

Rozhodnutí o tom, jaká posloupnost zvuků bude představovat určitý výraz je stejně jak libovolné tak významné jako pojmenovávání lidí. Nikdy by nemohlo být objektivně řečeno, že jméno Mary je samo o sobě lepší nebo horší než jméno Suzan a lépe vystihuje danou osobu. Ale pokud se společnost rozhodne, že její jméno bude Mary, pak říkat jí Suzan by bylo považováno za vážnou nepřesnost. To samé můžeme říci o rozdílech ve znacích jednotlivých lingvistických komunit.

Poznámka o „pořádném jazyce“ je napadnutelná i z druhé strany. Jestliže připustíme, že jedna varianta angličtiny – řekněme americká – je nepatřičná a koruptivní forma dejme tomu britské angličtiny, pak musíme být připraveni pokračovat stejným způsobem i v souvislosti s ostatními příbuznými jazyky. Britové a Američané mluví natolik podobným jazykem, že se obě formy nazývají angličtinou navzdory rozdílům, o kterých jsme se zmínili. Ale co pak řekneme o dalších příbuzných jazycích, které nejsou natolik blízké, aby sdílely společné jméno a aby jejich uživatelé rozuměli dobře jeden druhému. Musíme totiž logicky rozhodnout, že jeden jazyk je dokonce ještě méně „pořádnou“ nebo ještě více zkomolenou formou, než je americká angličtina ve vztahu k britské. Je autorka výroku nahoře připravena tvrdit, že např. polština je koruptivní formou slovenštiny nebo naopak, že oba tyto jazyky jsou zkomolenou formou češtiny?

Jestliže někdo tvrdí, že čeština je výchozím jazykem pro polštinu a slovenštinu, jejich základem je staroslověnština, pak toto tvrzení je jen dalším píchnutím do vosího hnízda. Fakticky do dvou. Tato osoba musí jít až k jakési prvotní hypotetické formě všech východních, západních a jižních slovanských jazyků pro potvrzení, že její vlastní čeština je pouze koruptivní formou. Také si musí uvědomit, že *britská angličtina*, kterou tak obhajovala je pouze další koruptivní formou staršího germánského jazyka a nakonec, že všechny moderní jazyky jsou fakticky několikrát zkomolenou formou starého originálního hypotetického indoevropského jazyka.

Dalším píchnutím do vosího hnízda je zastávání názoru, že jeden jazyk nebo jedna jeho varianta je „pořádnější“ než druhá a víra že něco takového jako „pořádný jazyk“ skutečně existuje. To vyvolává otázku, zdali změny probíhající v jazyce jsou dobré či ne. Tento mýtus trvá na tom, že angličtina je ve stadiu úpadku, nebo řečeno jinak, že starší formy jazyka byly nadřazeny těm současným. Obvykle jsou Shakespeare a jeho současníci považováni za důkaz „zlatého věku“ anglického jazyka. Slovo věk je v tomto případě vhodné, ale toto období by

mělo být raději nazýváno „zlatým věkem anglických básníků“, protože zásluhu na této květnaté poezii mají lidé, kteří vytvořili tato díla, nikoli však jazyk.

Jazyk je pouze souhrnem nezbytných konvencí přijatých určitou skupinou lidí pro vzájemnou komunikaci a jeho užití závisí na jednotlivci. Snadněji to lze pochopit na příkladu hudby, kde Mozart a Beethoven jsou považováni za nejlepší skladatele všech dob. Jestliže psali lepší hudbu než ostatní, nebylo to proto, že měli ve druhé polovině 18. století a začátkem 19. století lepší výběr tónů pro svoje kompozice, ale proto, že s nimi dovedli zacházet lépe než ostatní. Současné podmínky nejsou o nic horší, naopak modernisté ve 20. století *de facto* tento materiál ještě rozšířili.

Jazyky se ovlivňují navzájem

Protože kultura národa působí na jeho jazyk, a protože je americká kultura, ať se nám to líbí či ne, v západním světě dominantní, znamená to, že nikoli pouze americká, ale i britská angličtina se ustavičně mění pod vlivem americké kultury. Opačný vliv existuje také, ale Michael Swan [2] potvrzuje, že „moderní britská angličtina“ je ovlivněna americkou angličtinou, a proto rozdíly mezi britskou a americkou angličtinou pomalu mizí. Nová slova často vstupují do jazyka jako nestandardní výrazy, aby buď vyplnily vakuum vzniklé výskytem nových slov, jak často vidíme v oblasti nových technologií, nebo aby nahradily starší slova novými modernějšími, více preferovanými. Tato slova pak vstupují do standardní angličtiny jakmile jsou přijata větší lingvistickou skupinou.

Jako příklad si vezměme slovo jazz. Jak tato hudba tak i její jméno byly vytvořeny malou skupinou lidí, pravděpodobně mluvících afroamerickou nestandardní angličtinou na počátku minulého století. Tato hudba se stala velmi populární stejně jako samotné slovo jazz. A slovo jazz bylo přijato nejen do standardní angličtiny ale i do ostatních jazyků zemí, kde tato hudba byla známa. Mělo by toto přijetí být považováno za „nepořádné“, protože slovo jazz pochází z jiné země než z Anglie? Je jeho přítomnost ve většině jazyků světa důkazem jejich korupce a úpadku? Měly by slovanské jazyky najít jiné označení pro tento druh hudby, přednostně takové, které má slovanskou etymologii, místo přijetí něčeho, co má původ v nestandardní angličtině. A samo slovo jazz není jediným případem a ani sama angličtina není jediným jazykem, kde se takové věci stávají. Sáhodlouhý seznam takových slov si může pořídit samotná čeština. Např. slova tramvaj, parkovat, fajn, fér, hemenex, ahoj, trénink, fotbal a dokonce i milované národní jídlo knedlík, pocházející z německého knödel, jsou přejaty z cizích jazyků, z velké části z angličtiny.

Nedávná historie slova **gay** ukazuje změnu v jeho významu v závislosti na popularitě. Do 70. let byl jeho význam „být šťastný, v dobré náladě“. Ale potom toto slovo začalo být užíváno malou skupinou homosexuálů, kteří chtěli ukázat svoje sexuální preference v pozitivnějším světle jako protiklad k víře, že homosexuálové musí být zcela jistě v hluboké depresi vzhledem ke své orientaci. Ale oni byli homosexuálové a měli z toho radost. Tato definice se postupně stala jediným možným významem pro slovo gay a adolescenti se nyní uculují, když čtou starší text nebo sledují film předchozí generace, kde je slovo gay užíváno v původním významu bez toho, aby naznačovalo, že dotyčná osoba je homosexuál. Také znám jednoho univerzitního profesora, který chtěl publikovat článek ve školním časopisu a použil v něm slovo gay v původním významu. Jeho editor mu poradil, aby raději zvolil jiné slovo.

Je také zajímavé, že New York Times nepřijal slovo *gay* ve významu homosexuál až do poloviny 90. let, ačkoli tento význam byl dobře znám a užíván v nestandardní angličtině už možná

30 let. Tento fakt ukazuje relativní odolnost standardní angličtiny vůči změnám a na druhé straně rychlé přizpůsobování nestandardní angličtiny novým kolokviálním výrazům, které „přicházejí a vycházejí do a z módy“ každou novou sezónu, stejně jako oblečení.

Vezměme si slovo „frykulín“, které je nyní moderní mezi mládeží a z jejich slangu je „nabízeno“ k přijetí do češtiny. Slovo je složeninou tří anglických slov – *free, cool a in* – a znamená někoho, kdo je považován za člena mladé sociální elity nebo ironický výraz pro dnešní skejťáky či technaře, kteří se chovají výstředně. Jestliže se nám nějaké slovo nelíbí, musíme být opatrní, abychom alespoň správně identifikovali zdroj naší averze.

Sled hlásek, to co Saussure nazývá znakem, tady nenese žádnou zodpovědnost. Znakys jsou samy o sobě jsou neutrální, pokud nejsou onomatopoické (zvukomalebné). To co nám vadí není samotné slovo frykulín, ale ten, koho toto slovo označuje. Ale pro ty, kdo toto slovo vytvořili a pro ty, jež uznávají jeho hodnotu, je frykulín přitažlivé, užitečné a dokonce nezbytné slovo.

Swan připouští, že americká varianta angličtiny má hlavní vliv na britskou, ale už dále neříká, že britská varianta angličtiny je v každém směru více konzervativní nebo, že Američané nepřetržitě a lehkomyšlně tlačí Brity do změn v jejich jazyce.

Američané například ve své standardní angličtině stále užívají konjunktivum, které je v britské již téměř zapomenuto kromě právní angličtiny a některé starší verze přičestí trpných, která se již v Británii nepoužívají např. *gotten*. Slovo *gotten* může být také užito jako důkaz ve sporu o tom, že Američané nemluví zjednodušenou formou jazyka a že jejich gramatika je jednodušší. Pro Brity je slovo *got* přičestím trpným i minulým časem slovesa *get* ve všech významech. Američané na druhé straně používají *gotten* jako přičestí trpné ve významu „obdržet, získat“ (např. *we have just gotten three new computers in our office*), ale také používají *got* v případech, kdy konstrukce věty neznamená minulost (a z toho důvodu není technicky použít ani předpřítomný čas) a význam slovesa je „mít, vlastnit“ (*have you got a match?*).

A pro ty, kteří by ještě stále pochybovali o relativních zásluhách změn v jazyce, můžeme zmínit i další příklad. Je velmi dobře známo, že jazyk lidí žijících v izolaci se nemění, zatímco jazyk komunity lidí vystavené vlivu světa se mění nepřetržitě a vzájemně se ovlivňuje s ostatními jazyky. Neměnnost jazyka je pouze symptomem stagnace kultury, vědy, technologie a myšlenek, v krátkosti celé sféry lidských činností. V Appalačském pohoří (*Appalachian Mountains*) v USA existovala až do 60. let komunita, která užívala variantu angličtiny s rysy podobnými jazyku restaurační Anglie. Bylo by velkým omylem považovat tuto komunitu za ušlechtilé společenství, které se zuby nehty snažilo zachovat a rozšířit slávu Drydena a jeho současníků. Naopak, tito lidé zaostávali o 300 let za normálním světem. Bez vzájemné komunikace s vnějším světem je nepravděpodobné, že by někdo z této komunity mohl dosáhnout vysokou úroveň v dovednosti komunikovat. Kvalita jazyka je určena jen kvalitou myšlenek, které obsahuje.

Z daného počtu variant angličtiny, nepatrných rozdílů mezi nimi a jejich nepřetržitých změn, vyvstává otázka kdo je vůbec natolik kompetentní, aby mohl vše posoudit. Z toho, co bylo již řečeno vyplývá, že nikdo nemá takové oprávnění, aby tak ve všeobecném smyslu učinil z toho prostého důvodu jak Saussure řekl: „Jazyk v žádném z nás není úplný a dokonalý existuje jen v rámci celku.“ Nicméně kterýkoli kvalifikovaný rodilý mluvčí by měl být schopen se vyjádřit více či méně ke standardní angličtině.

Autorka výroku v úvodu článku také poznamenala, (pravděpodobně ne současně s výrokiem o „nepořádnosti“ americké angličtiny), že „opravdoví“ experti na jazyk jsou lingvisté, kteří studovali jazyk do hloubky, a proto jsou schopni vysvětlit všechny jazykové jevy lépe než rodilí mluvčí, kteří používají hlavně svoji intuici. Na tohle je jen jediná odpověď, a to, že být rodilý mluvčí nevylučuje

také možnost být lingvistou, a že mluvení bez přemýšlení o tom, co je správné neznamená, že tento člověk není schopen přemýšlet a ignoruje veškerá pravidla, na kterých jazyk stojí. Nerodilý mluvčí, ať již lingvista či nikoli, nikdy nedosáhne jazykové dokonalosti rodilého mluvčího, bez toho, aby žil mnoho let v kultuře příslušného národa a daný jazyk soustavně studuje. A dokonce i potom jsou jeho možnosti limitované dalšími faktory jako jsou věk, talent, motivace i samotná potřeba znát jazyk.

Na druhé straně, samotné studium lingvistiky nemůže přetvořit člověka do rodilého mluvčího o nic víc, než ho čtení příručky o vzpírání může učinit silnějším. Lidé, kteří se učí jazyk z knih a jsou odkázáni na pravidla z učebnic, budou vždy jako slepec, kterého požádali, aby popsal západ slunce. Slepý člověk přitom může disponovat všemi prostředky jak to udělat, tzn. slovy, znalostí struktury vět i veškerou úctou k velikosti tohoto jevu, ale nikdy nebude opravdu vědět o čem mluví. Jeho jazyk bude poněkud dřevěný bez citu k jemným nuancím, které jsou pro rodilého mluvčího přirozené.

Během osmi let, které jsem strávil v ČR jako učitel, jsem potkal několik českých kolegů, kteří sami sobě dovolili usnout na vavřínech falešného sebevědomí pramenícím z jejich limitovaných jazykových schopností publikovaných v učebnicích gramatiky, které sami napsali. Takové solipsistické myšlení dělá špatnou službu jak důvěřivým a zvědavým studentům, tak i samotnému jazyku, který je mnohem obsáhlejší než nějaká učebnice a nezáleží na tom napsal-li ji Brit, Čech nebo Američan.

Vezměme si například část věty ze začátku tohoto textu **...who had not quite reconciled himself to the fact that England lost the war for American independence ...** [1]. Považoval by nerodilý mluvčí tuto větu za správnou? Asi sotva. Věta je totiž v rozporu s nejzákladnějším pravidlem pro užití předminulého času, které říká, že v souvětích užijeme předminulý čas pro události dřívejší a minulý čas prostý pro události, které se staly později. Přesto byla tato věta napsána s úplnou jistotou o správnosti a bez nutnosti schválení nějakou vyšší autoritou.

Mohu ještě dodat, že dokonce relativně úplný a přesný Swan o tomto případě říká pouze toto: „... předminulý čas **může** popisovat děj, který se stal později než událost v hlavní větě. Je to neobvyklé.“ Žádné další vysvětlení neexistuje, a přece by zmíněnou větu žádný dobrý rodilý mluvčí nenapsal jinak.

Existují ovšem dobří i špatní mluvčí ať už v USA či jinde a bohužel mnoho těch špatných je ve světle veřejného zájmu. V historii USA můžeme postřehnout tendence opomíjení obyčejného člověka, který uvažuje, před akčním hrdinou. Dnes tato tendence dospívá až k samé hranici antiintelektualismu. Je to zřejmé i v uctívání špičkových sportovců, tváří z filmu a populární hudby i ve výběru politiků, kteří jsou velmi často představováni chlapíky z lidu.

„Nejdřív vystřel a pak se ptej,“ řekl prý jeden filmový herec (nebo to byl prezident?). Veřejnost tyto lidi uznává a jelikož jsou mediálně prodáváni celému světu, zdá se, že představují charakter celého národa. Ale každý, jehož zájmy přesahují až za svět sportu, populární kultury a některých politických projevů, dokáže rozpoznat, že chování a charakter těchto jedinců nemůže reprezentovat celou skupinu lidí.

Žádný jazyk není nadřazený

Říci, že „americká angličtina není žádný pořádný jazyk“ znamená, že všech 280 milionů Američanů do jednoho postrádá vůli, schopnost a potřebu se vyjadřovat dobře a přesně, a že narodit se a žít v dolní části Severní Ameriky zamezuje jednomu v dosažení požadovaných jazykových dovedností. Je tato myšlenka hodna toho, abychom se jí nadále zabývali?

Jestliže jedna varianta jazyka, respektive jeden jazyk v souvislosti s jiným může být považován za „více pořádný“ nebo nadřazený jinému, co potom řekneme o řeči samotné. Jak říká de Saussure, řeč a jazyk nejsou to samé: „Oba předměty jsou nesporně úzce spjaté a vzájemně se předpokládají: jazyk je nutný k tomu, aby mluva byla srozumitelná a dosáhla všech svých účinků, mluva je zase nutná k tomu, aby se vytvořil jazyk; historicky fakt mluvy vždy předchází.“

Jak jinak by člověk přišel na to, asociovat ideu s verbálním obrazem, kdyby toto spojení nezjistil napřed v aktu mluvy. Naproti tomu se svou mateřštinu učíme tím, že posloucháme druhé; v našem mozku se ukládá až po nesčetných zkušenostech. A konečně na vývoj jazyků působí mluva: právě vjemy nabývané poslechem druhých modifikují naše jazykové návyky. Mezi jazykem a mluvou je tedy vzájemná závislost: jedno je zároveň nástroj i produkt druhého. To vše však nebrání tomu, aby jazyk a mluva byly dvě naprosto odlišné věci.

Možná to byla *mluva*, nikoli americká angličtina, co autorka výroku nahoře považovala za nepřijatelné. De Saussure pokračuje tím: „... že jazyk existuje nezávisle na fonetických změnách, které postihují pouze materiální substanci slov. Pokud zasahují jazyk jakožto systém znaků, pak jen nepřímo, změnou interpretace, která z toho vyplývá; tento jev totiž v sobě nic fonetického nemá.“

Rozdíly v aspektech mluvy, jako je akcent, různá výslovnost slov, výslovnost určitých hlásek a samohlásek, jsou větší v jazyce různých kultur na několika kontinentech než mezi monokulturní skupinou lidí na relativně malém území. Člověk může inklinovat k preferenci toho jazyka, nebo té řeči, kterou ovládá dokonaleji. Nakonec vše co slyšíme je velmi subjektivní. Jestli někdo vyslovuje „r“ tvrdě jako Američané nebo měkce jako Britové je sotva záležitost korektnosti jazyka.

Moderní lingvistika se fakticky nezabývá tím, co je lepší a co horší jazyk. Vyslovený názor o „pořádnosti a nepořádnosti“ jazyka je tedy asi otázkou vyššího a nižšího stylu mluvy. A i toto mediálně vnucované předpojaté rozdělení je už nějaký čas vystaveno kritice. Kdo může prohlásit, že „královská angličtina“ je opravdu lepší než ta, kterou mluví taxikář z Brooklynu. Jaké poselství každá z nich má? Tohle je mnohem důležitější.

Nechme poslední slovo Konfuciovi. Ať je varováním ne pouze pro špatně mluvenou americkou angličtinu, ale i pro špatně mluvenou britskou angličtinu a také pro autorku výroku na začátku, která zasela pochybnosti do hlav studentů: „Pokud jazyk není správný, pak co je řečeno není tak míněno, a jestliže to co je řečeno není to co bylo míněno, pak to, co musí být uděláno, není dokončeno, a jestliže to není dokončeno, morálka a umění se zvrhne a spravedlnost sejde z cesty a lidé se zastaví v beznadějném zmatku. A proto nesmí existovat libovůle v tom, co je řečeno. To je důležité nade vše.“

(přeložila Zdeňka Vozdecká)

Poznámky:

- [1] Who had not quite reconciled himself to the fact that England lost the war for American independence, and who was not above taking a cheap shot (který se doposud nesmířil s faktem, že Anglie prohrála válku o nezávislost Ameriky, a který neváhal zasadit tento laciný úder).
- [2] Michael Swan je současný britský lingvista a pedagog, mimo jiné je autorem známé publikace „Practical English Usage“.

Použitá literatura:

- BOYER, Richard (ed.) *Dictionary of Military Terms*. Teddington, Middlesex, UK: P. Colin, 1999; Chicago, USA: Fitzroy Dearborn, 1999.
- DE SAUSSURE, Ferdinand. *Cours de Linguistique Générale*. Edited by Charles Bally and Albert Sechselhayne in collaboration with Albert Riedlinger. Translated, with an Introduction and notes by Wade Baskin as *Course in General Linguistics*. New York: McGraw-Hill, 1959.
- SWAN, Michael. *Practical English Usage*. Oxford; New York: Oxford University Press, 1996.